

САША РАДОЈЧИЋ

ДАНОНОЋНИЦИ МИРА ВУКСАНОВИЋА

„Видим да ми највише годи када пишем по ивици жанрова,
као да сам над стрмом провалијом... када ми проза иде
мало лево, па право, па мало десно, у цик-цак,
али повезано, с обавезним изласком на крај пута.”

Даноноћник 2, фрг. 233

1. Данас постоје веома утицајне теоријске позиције по којима текстове треба тумачити на основу њих самих, не узимајући у обзир било какве друге информације осим оних што их сам текст даје. Али очигледно је да постоје књиге на које се ова иманентистичка позиција не може применити, књиге код којих су и те како важне информације о аутору. Такав је случај и са два књигама Мира Вуксановића са заједничким насловом *Даноноћник*.

2. За говор о овим књигама најважнији податак је тај да је Вуксановић аутор књига чији су главни јунаци – речи. Азбучни романи са речима као главним јунацима, међу њима и *Семољ земља*, својевремено награђена Ниновом наградом за најбољи роман године. Ако јесте роман, онда је веома необичан. У сваком случају, није једино Вуксановићево дело које у погледу жанра и стила може да се назове хибридом. Хибридни су и *Даноноћници*, али о том потом.

3. Реч „даноноћник” је, како ми се чини, један неологизам. Кованица коју је писац смислио и коју не бележе постојећи речници. Њој семантички сродне речи су *дневник*, *ноћник* и *даноноћно*.

Најчешће значење речи *дневник* је оно које упућује на текст који се пише свакога дана, континуирано и у коме писац износи своје мисли или сведочанства о догађајима који заслужују да буду записани. *Ноћник* пак означава човека, који се креће ноћу, који је будан док сви остали спавају. Коначно, реч *даноноћно* упућује на активност у коју се улаже трајни напор. Негде у интерференцији ових значења налази се кључ за разумевање речи „даноноћник”.

4. Читалац ће бити у недоумици како да назове текстуалне фрагменте од којих је *Даноноћник* сачињен. У првој књизи има их 725, а у другој 636. Минимални заједнички именитељ је наведен: фрагмент. Али то, наравно, није довољно. Писац нам долази у помоћ дајући своју листу жанровских одређења: „записи, коментари, изреке, мале приче, песме у прози, есејчићи и разни осврти”. Додајмо томе ознаке као што су афоризми, или напросто мисли и добићемо задовољавајући списак текстуалних форми у овим књигама. Вуксановић има у оваквом жанровском решавању значајне претке и сроднике: несумњиво један од њих је Иво Андрић са својим *Знаковима поред њуша*, а други Божа Кнежевић са својим *Мислима*. Погледамо ли у страну књижевност, сроднике *Даноноћника* препознаћемо, на пример, у француској моралистици или фрагментима средњег периода Фридриха Ничеа. Оно што овим фрагментима обезбеђује унутрашње јединство јесте њихова наглашено лична основна нота. У њима се један писац излаже, старински речено: исповеда.

5. Тематско-мотивски кругови Вуксановићевих фрагмената су изузетно широки. Наћи ћемо ту нешто од пишчеве технологије, нешто од реаговања на актуелне друштвене догађаје, наћи ћемо много фрагмената који тематизују питања речи и нашег опхођења са речима, наћи ћемо мале наративне целине, заметке прича или целе микроприче, наћи ћемо много језгровито формулисаних идеја о људима, писцима, њиховом времену и њиховим судбинама.

6. Занимљиво је питање како се у *Даноноћнику* појављује њихов писац. Он се, наиме, појављује у сва три граматичка лица: и као Ја и као Ти и као Он. Нисам сигуран да ли је тој трансформацији субјективности основни мотив потреба да се динамизује текст, или постоји неки јачи разлог, нека матрица која спаја равни књижевног поступка и активираних значења – или је, што ће највероватније бити, испало тако само по себи, у смислу да је сваки пут оно што има да се каже одредило начин на који ће се казати. Према последњој сугестији, предмет утиче на одлуку о начину

граматичког појављивања писца, ауторске субјективности, у тексту. У првом, уобичајеном начину појављивања, одржава се дистанца између субјекта и предмета и њихов идентитет се не доводи у питање, у другом се субјекат подваја успостављајући дијалогски однос, а самим тим и дистанцу између својих Ја и Ти, док се у трећем начину субјекат сам себи појављује као предмет, односно као део спољашње повезаности предмета. На пример, унутар неког приповедног текста, он се тада појављује не само као приповедач већ у исти мах и као актер приче.

7. Ништа мање загонетно није питање амбијента, како оног који је у фрагменту евоциран, тако и амбијента у коме фрагмент настаје. И док је, природно, амбијент фрагмената у којима се износе успомене на детињство – завичајни пишчев предео високих црногорских планина, већ код малих наративних целина та веза не може да се успостави једнозначно. Чешћи су фрагменти са завичајним амбијентом, али има и оних са савременим, градским. Што се тиче амбијента настанка текста, пошто је у питању *Даноноћник*, а писац је грађанско лице које често путује и које сваке године проводи неколико недеља у завичају, јасно је да и у овом погледу амбијент може бити овакав или онакав. Било би узалудно проглашавати Вуксановића за некаквог планинског Антеја, али је ипак сигурно да је удео завичајног у његовој књижевности увек веома висок.

8. Вуксановић не бежи ни од осврта на данашње друштвене и политичке догађаје. То његове фрагменте чини ангажованијим, али треба нагласити да се начин говора ни у једном тренутку не спушта на ниво идеолошког, камоли дневнополитичког дискурса. То остаје књижевност, брижљиво стилизована, и ефекти које жели да постигне су колико изношење става, толико жеља да тај став буде изречен естетски уверљиво.

9. Друга књига *Даноноћника* завршава се белешком под бројем 1362. Верујем да у пишчевој радионици ових дана и ноћи истрајно настаје нова, трећа књига фрагмената, и да ћемо у њој стићи бар до броја 2000. Имати толико мисли, то је за сваки респект.*

* Реч на књижевној вечери у СКЦ „Свети Сава” приликом представљања књиге Мира Вуксановића *Даноноћник 2* (Православна реч, Нови Сад 2019), у Суботици, 23. јануара 2020. године.